

REGULAMIN ODZNAKI TURYSTYCZNEJ "SZLAKAMI ŚWIĘTEGO MIKOŁAJA"

1. POSTANOWIENIA OGÓLNE

1.1 Odznaka Turystyczna „Szlakami Świętego Mikołaja” (w skrócie Odznaka Św. Mikołaja), zwana dalej odznaką została ustanowiona przez Oddział Świętokrzyski PTTK w Kielcach.

1.2 Zdobywanie odznaki ma na celu zachęcenie turystów do uprawiania turystyki kwalifikowanej (pieszej, górskiej, rowerowej, motorowej itp.) na terenie kraju, a także poza jego granicami, gdzie szczególnie był szerzony kult św. Mikołaja.

1.3 Odznakę można zdobywać równolegle z innymi odznakami na terenie kraju i innych państw.

2. ZASADY ZDOBYWANIA ODZNAKI

2.1 Zdobywanie odznaki polega na zwiedzaniu miejscowości i miejsc odosobnionych, gdzie znajdują się kościoły p.w. Świętego Mikołaja, kaplice, pomniki, figury, obrazy, ulice itp. miejsca związane z kultem św. Mikołaja.

2.2 Odznaka posiada trzy stopnie:

- Brązowy,
- Srebrny,
- Złoty.

2.3 Zasadą zdobywania odznaki jest uzyskiwanie następujących ilości punktów za odwiedzenie miejscowości związanej z kultem patrona:

- 1 punkt za każdy odnaleziony wizerunek lub kościół p.w. św. Mikołaja,
- 1 punkt dodatkowo za dostarczoną do organizatora monografię danego miejsca (wzbogaconą o rysunek, fotografię).
- 1 punkt za udział w imprezie turystycznej, której patronem jest św. Mikołaj.

2.4 Ubiegający się o zdobycie poszczególnych stopni odznaki powinien udokumentować zdobycie poszczególnych ilości punktów:

- dla stopnia brązowego – 15 punktów,
- dla stopnia srebrnego – 25 punktów,
- dla stopnia złotego – 40 punktów.

2.5 Dodatkowy warunek zdobycia odznaki w stopniu złotym jest odwiedzenie jednego z następujących miejsc:

- Bari we Włoszech (bazylika i grób Świętego),
- Demre w Turcji (dawna Mira),
- Fryburg,
- Monserrat,
- Pierściec,
- Bochnia,
- Głogów,
- Oksa.

3. EWIDENCJA I POŚWIADCZENIE WYCIECZEK, WERYFIKACJA I REJESTRACJA ZDOBYTYCH ODZNAK

3.1 Zdobywający odznakę zobowiązany jest prowadzić książeczkę ewidencji wycieczek do odznaki Św. Mikołaja wykonaną osobiście wg. załączonego wzoru lub zakupioną u organizatora.

3.2 Jako książeczkę ewidencji wycieczek do odznaki zdobywający wykorzystuje dowolny zeszyt lub notes, który powinien zawierać:

- tytuł: Książeczka ewidencji wycieczek do Odznaki Turystycznej „Szlakami Świętego Mikołaja”,
- dane osobowe zdobywającego,

- wolne i ponumerowane strony dla ewidencji wycieczek.

3.3 Na stronach ewidencji należy podać:

- numer kolejny wycieczki i datę,
- nazwę miejscowości, gminę, powiat, województwo, kraj,
- krótki opis umiejscowienia postaci patrona,
- potwierdzenie terenowe z pieczętką danej miejscowości,
- w przypadku braku możliwości uzyskania pieczętki potwierdzeniem może być dołączona monografia danego miejsca lub zdjęcia.

4. POSTANOWIENIA KONCOWE

4.1 Książeczki ewidencji wycieczek, a także same odznaki można nabywać w Oddziale Świętokrzyskim PTTK w Kielcach.

4.2 Adres referatu Weryfikacyjnego Odznaki „Szlakami Świętego Mikołaja”: Kapituła Odznaki przy Oddziale Świętokrzyskim PTTK w Kielcach, ul. Henryka Sienkiewicza 29, 25-007 Kielce.

4.3 Ostateczna interpretacja regulaminu należy do organizatora.

4.4 Niniejszy regulamin został zatwierdzony uchwałą III/2009 z dnia 5.02.2009 r.

4.5 Regulamin wchodzi w życie z dniem uchwalenia.

Uwaga!!! Kapituła weryfikacyjna zwraca się z prośbą o przesyłanie zdjęć na płytach CD z opisem oraz innych materiałów. Serdecznie dziękujemy za przesłane materiały.

Odznaka Turystyczna "Szlakami Św. Mikołaja"

Koszt zakupu odznaki (wszystkie stopnie) - 9,00

Koszt wysyłki:

- lis polecony priorytet - 5,50

Należność za odznaki, powiększona o koszt wysyłki należy wypłacić na konto: Oddziału Świętokrzyskiego PTTK w Kielcach, Bank Przemysłowo - Handlowy PBK SA I/O Kielce nr 92 1060 0076 0000 3200 0082 4713 z dopiskiem odznaka Św. Mikołaja.

Po otrzymaniu wpłaty prześlemy zamówione odznaki.

Wkrótce będą również dostępne książeczki wraz z regulaminem i załącznikami.

Załączniki:

[- O patronie słów kilka,](#)

[- Wykaz parafii p.w. Św. Mikołaja w Polsce,](#)

- Wzór Książeczki,

- Projekt odznaki,

[- Skład Kapituły.](#)

SZLAKIEM ŚWIĘTEGO MIKOŁAJA

Referat, choć wolałbym go nazwać gawędą przewodnicką, mimo prowadzonych prac badawczych i kwerendy – jest kontynuacją wystąpienia w czasie sesji naukowej „Na kupieckim szlaku” Regionalnego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków w Kielcach przeprowadzonej w Małogoszczu w 2007 roku i wynika bardziej z profesji przewodnika świętokrzyskiego niż historyka. Proszę więc o wybaczenie tych, którzy spodziewali się więcej po tym tekście. Zgromadzony materiał jest tylko przyczynkiem do pełnego szlaku św. Mikołaja – będę wdzięczny za uwagi i komentarze (robertkulak@op.pl). Opis miejsc kultu św. Mikołaja w województwie świętokrzyskim zamieszczam w porządku alfabetycznym. Nurtowało mnie

pytanie czy uwzględniać porządek historyczny czy może geograficzny? Jako przewodnik i inicjator Odznaki Turystycznej „Szlakami Św. Mikołaja” uważam, że najlepszym jest rozwiązanie umożliwiające odwiedzenie tych miejsc w ciągu kilku wycieczek.

O patronie słów kilkoro

Dokumenty historyczne dotyczące św. Mikołaja, jego życia i działalności są bardzo skąpe. To co na jego temat później napisano zaczerpnięte zostało z biografii innych postaci lub legend. Tym niemniej jest postacią autentyczną. Pierwsze biografie napisano w IX w. Najpowszechniejszą jest biografia spisana przez Symeona Mataphrastesę w X w. Mikołaj urodził się prawdopodobnie w mieście Patara (Patras) w Licji ok. 270 roku -obecnie Antalaya na terytorium Turcji. Licja to starożytna kraina w Azji Mniejszej, która należała do Cesarstwa Rzymskiego. Główny jej ośrodek to miasto Myra (Mira). Był jedynym dzieckiem zamożnych rodziców (wyproszony gorącymi modłami). Od młodości wyróżniał się pobożnością i wrażliwością na niedolę. Wybrał stan duchowny. Po śmierci rodziców dzielił się z innymi swoim znacznym majątkiem (np. ułatwił zamążpójście trzem córkom zubożałego szlachcica podrzucając im skrycie pieniądze na posag, by uchronić je przed hańbą nierządu). Wybrany na biskupa Miry (Myry) podbił serca wiernych gorliwością pasterską i troską o ich potrzeby materialne. Cesarz Konstantyn I Wielki skazał trzech młodzieńców Miry na karę śmierci za wykroczenie nieproporcjonalne do tak surowego wyroku. Św. Mikołaj osobiście udał się do Konstantynopola by uprosić łaskę. Natomiast w czasie zarazy jaka nawiedziła jego strony, usługiwał zarażonym z narażeniem własnego życia. Te działania oraz wszystkie przypisywane mu cuda przysporzyły świętemu jeszcze większej chwały.

Św. Grzegorz I Wielki w żywocie św. Mikołaja podaje, że w czasie prześladowań, jakie miały miejsce za cesarza Dioklecjana i Maksymiliana (pocz. IV w.) Mikołaj został uwięziony. Uwolnił go edykt mediolański z 313 r. cesarza Konstantyna Wielkiego zrównujący w prawach chrześcijaństwo z innymi religiami.

Uczestniczył w pierwszym Soborze powszechnym w Nicei (325 r.), na którym potępiono błędy Ariusza.

Zmarł 6 grudnia między 345 a 352 rokiem, pochowany w Mirze, gdzie spoczywał do roku 1087.

Ruiny Myry znajdują się dziś w pobliżu tureckiego miasta Demre. Zachowały się resztki bazyliki jaką wzniesiono nad pierwszym grobem biskupa.

Najstarsze ślady kultu świętego napotykamy w wieku VI, kiedy to Cesarz Justynian wystawił świętemu w Konstantynopolu jedną z najwspanialszych bazylik. Cesarz Bazyli Macedończyk (VII w.) w samym pałacu cesarskim wystawił kaplicę ku czci świętego. Do Miry udawały się liczne pielgrzymki.

Najstarszy wizerunek świętego znajduje się w jednym z kościołów Bejrutu – arabski fresk pochodzi z VI wieku.

9 V 1087 r. pochowany w Bari we Włoszech. 29 IX 1089 Papież bł. Urban II poświęcił jego grobowiec w bazylice wystawionej ku jego czci. W Bazylice istnieje dokument z XII w. opisujący dokładnie dzieje sprowadzenia relikwii świętego. Podane są imiona kapłanów, którzy w tym uczestniczyli: Lupus i Grinoaldus. Kupcom włoskim udało się wydobyć zezwolenie od Turków na zabranie relikwii świętego (wg innych podań wykradziono je). Bari wyprzedziło w tym Wenecję.

Na grobie św. Mikołaja odbył się w 1098 r. synod, który miał za cel połączenie kościołów prawosławnego z rzymskim. Przewodniczył Papież bł. Urban II. Wśród 184 biskupów był także prymas Anglii arcybiskup św. Anzelm z Canterbury, który był w tym czasie na wygnaniu.

Św. Mikołaj jest głównym patronem Bari. Obecna bazylika pochodzi z XII w. W 1197 r. odbyła się jej konsekracja, w której uczestniczył kanclerz cesarza Henryka VI i bardzo wielu biskupów. Krypta tejże bazyliki pochodzi z 1089 r., jest trzynawowa i kryje w sobie grób świętego z jego obrazem, który jest uważany za łaskami słynący. Wykonany na srebrnej blasze, przedstawia św. Mikołaja w stroju biskupa.

W kościele górnym obok ołtarza głównego jest ołtarz św. Mikołaja, kuty w srebrze, a nad nim jest także obraz świętego.

Bazylikę mają pod opieką Dominikanie.

Bari urządza uroczystość ku czci św. Mikołaja dwa razy do roku: 9 maja i 6 grudnia. Pierwsza na pamiątkę sprowadzenia jego relikwii, druga – w dzień jego zgonu.

Uroczystość majowa ma szczególnie uroczysty charakter. Odtwarza się w niej pamiątkę sprowadzenia relikwii. Całe miasto jest przystrojone galowo. Największy i najpiękniej ubrany statek wiezie złoconą, dwumetrową figurę świętego w asyście mnóstwa statków, stateczków i łodzi. Gdy statek przywiezie figurę na brzeg, obwozi się ją po mieście na specjalnie przygotowanym powozie.

W Bazylice pochowana jest królowa Bona, żona króla polskiego Zygmunta II Augusta, pochodząca z książąt Bari, Sforzów.

Ekspertyzy naukowe wykazały, że święty był wzrostu niskiego (167 cm) o silnej konstrukcji. W chwili śmierci miał 72 – 80 lat. Badania przeprowadzono w 1957 r. Wzięli w nich udział delegat papieski, kardynał Adeodato Jan Piazza i kardynał Grzegorz Piotr XV Agagian, 6 metropolitów i 19 biskupów.

Legendy głoszą, że z grobu św. Mikołaja w Mirze wydobywał się pachnący płyn zwany „manna”. Po przeniesieniu relikwii do Bari fenomen ten nie ustąpił. Wielu pielgrzymów przybywało do Bari ze względu na fakt zjawiska „manny”. Od 1980 r. każdego roku 9 maja „manna” jest pobierana przez specjalny otwór w sarkofagu. Jest rozdzielana wiernym rozpuszczona w wodzie święconej.

Przez wiele lat św. Mikołaj należał do najbardziej znanych i czczonych w Kościele świętych.

W Rzymie św. Mikołaj miał dwie świątynie, wystawione już w IX w. Papież św. Mikołaj I Wielki (858 -867) ufundował ku czci swojego patrona na Lateranie osobną kaplicę. Z czasem liczba kościołów doszła do kilkunastu (m.in. rzy Appia Antica, na Campo de Fiori). Podobiznę świętego opublikowano na znaczkach pocztowych w wielu krajach. Postać św. Mikołaja uwieczniło wielu malarzy i rzeźbiarzy: Angolo Gaddi, Arnold Dreyers, Jan de Crema, G.B. Tiepolo, Tycjan.

Relikwie znajdują się we Fryburgu szwajcarskim (przynajmniej od 500 lat) i są największe po tych, które czci się w Bari.

W średniowiecznych ośrodkach górniczych na zachodzie Europy wezwanie św. Mikołaja było bardzo popularne (szczególnie we Francji). Jego imieniem nazywano kościoły, kaplice, a czasem całe kopalnie. Echem tego kultu jest w Polsce Bochnia, gdzie pierwszy kościół był pw. św. Mikołaja (obecnie bazylika) a w podziemnej kaplicy św. Kingi znajduje się rzeźba świętego.

Święty Mikołaj patron burz na wodzie i lądzie, strzeże ludzi przed nagłymi zmianami, przed niebezpieczeństwem, stał się opiekunem ludzi najbardziej narażonych, najbardziej ruchliwych jakimi swego czasu byli marynarze i kupcy. I stąd kaplice i kościoły pod wezwaniem świętego Mikołaja powstają wzdłuż brzegów mórz. Pierwszym kościołem na polskim brzegu Bałtyku, równocześnie kościołem, który stale zachował swój katolicki i polski charakter jest kościół św. Mikołaja w Gdańsku. Dalej widzimy kościoły wzdłuż Wisły w Grudziądzu, Toruniu. Stąd linia tych świątyń przesuwana się na południe i przez Inowrocław, Kalisz i Kraków podąża starą drogą królowej Kingi przez Karpaty na Węgry. Są to główne punkty szlaku zachodniego – przesuwano się on z kupcami od wybrzeży morskich w głąb lądu. Drugim szlakiem jest szlak wschodni, który wiedzie z Wielkiego Nowogrodu poprzez

Wilno (pierwszym patronem Wilna był św. Mikołaj), Brześć nad Bugiem (miejsce zawarcia Unii Brzeskiej w kościele św. Mikołaja) aż do Lwowa, gdzie kościół św. Mikołaja należy do najstarszych w mieście.

W ikonografii przedstawiany najczęściej jako biskup rytu łacińskiego lub greckiego. Atrybuty to: trzy złote kule na księdze lub w dłoni, pastorał, księga, kotwica, sakiewka z pieniędzmi, trzy sakiewki, okręt, chleb, troje dzieci lub młodzieńców w cebrzyku, anioł, anioł z mitrą, tarcza z napisem: Quis at Deus. Na ikonach najczęściej z Jezusem Chrystusem i Matką Bożą. Matka Boża podaje Świętemu księgę Ewangelii i omorforion bądź jako biskup z Ewangelią lub krzyżem w dłoni.

Szczególną czcią otaczany jest w Bari, Monserrat, wśród prawosławnych, grekokatolików, w Pierścicu k. Skoczowa. Patron Grecji, Rosji, Bari, Aberdeen, Antwerpii, Berlina, Głogowa, Miry, Moskwy, Nowogrodu. Jest świętym „ekumenicznym” i mógłby odegrać kluczową rolę w pojednaniu chrześcijańskich konfesji.

Szlakiem św. Mikołaja w Polsce

Początkowo kościoły pw. św. Mikołaja powstawały wzdłuż wybrzeży morskich, w portach, wzdłuż szlaków handlowych, przepędzania bydła, by wkrótce rozproszyć się niemal równomiernie po całym kraju. Powodem jest wzrost popularności świętego i jego wszechstronność – patronuje nie tylko temu, co wynika z jego kanonicznej biografii, ale też przyjmuje wiele cech od innych postaci. Staje się opiekunem wilków, dobytku, obrońcą zwierząt domowych przed wilkami, dobrym pasterzem, chroni od szczurów i myszy, obecny w zamawianiach znachorskich, obrońca uwięzionych i prześladowanych, jest klucznikiem rajy – przewodnikiem po niebie i piekle stawiany obok św. Piotra i Pawła, opiekuje się pannami na wydaniu, dziewicami, dziećmi. Patron żeglarzy, flisaków, piwowarów, młynarzy i literatów. Do Mikołaja zwracają się też kobiety i pary małżeńskie starające się o potomka. Przykładem tego kultu jest Kryłów w województwie lubelskim, gdzie przy źródle znajduje się figura św. Mikołaja z towarzyszącym mu wilkiem. Kobiety zanurzają się w wodzie ze źródła, siadają na wilka i modlą się do św. Mikołaja. Do figury, gdzie wg. legendy wściekły wilk pogryzł dzieci – rany obmyte wodą źródlaną i modlitwa do św. Mikołaja sprawiły, że wścieklizna ich ominęła – przybywa tysiące pątników, także z Wołynia i Galicji, katolicy i prawosławni.

Na terenie Polski zinwentaryzowałem (do chwili obecnej) 364 kościoły pw. Naszego Patrona. 23 z nich jest w województwie świętokrzyskim. Doliczając 29 cerkwi to 393 świątynie, które za patrona przyjęły św. Mikołaja.

W dzień św. Mikołaja, patrona pasterzy, chroniącego trzody przed wilkami, na wsie beskidzkie wyruszały grupy przebierańców, których celem było, obok obdarowywania dzieci, odstraszanie zła i zapewnienie pomyślnych zbiorów w następnym roku. „Mikołaje” to grupa obrzędowa podzielona na „czarnych” i „białych”, która symbolizowała czas stary, zły, czarny i jego odnowę, niewinność – zawsze w kolorze białym. Obrzęd spotykamy na terenie Beskidu Śląskiego. Co roku 6 grudnia rankiem w dzień wspomnienia św. Mikołaja, chłopcy z Krzanowic i okolic dosiadają koni i pradawnym zwyczajem stawiają się przed kościołem farnym św. Wacława. Stąd w procesji jadą do filialnego kościółka pw. św. Mikołaja na skraju Krzanowic przy drodze do Raciborza. Świątynia nazywana jest przez miejscowych Mikołaszkiem. Na przedzie procesji jedzie proboszcz w bryczce (kolasie). Po dotarciu jeźdźcy trzykrotnie okrążają Mikołaszka, śpiewając pieśń: „Święty Mikołaju, patronie nasz ...”. Na koniec uczestniczą w mszy św.

Jak chce tradycja, wzmiankowany po raz pierwszy w 1613 r. kościół św. Mikołaja zbudowano jako drewniany.. Obecna późnobarokowa świątynia z 1744 r została wzniesiona jako wotum dziękczynne za uratowanie Krzanowic przed najazdem Węgrów. Wewnątrz

znajduje się neogotycki ołtarz patrona z późnobarokowymi figurami dwóch biskupów.

Muzeum im. Stanisława Fiszera organizuje Bocheńskie Dni Św. Mikołaja – w 2003 r podczas III Bocheńskiego Dnia ustawiono rzeźbę św. Mikołaja autorstwa Eugeniusza Molskiego. Muzeum wydało również „Skarbczyk św. Mikołaja” w którym dokonano swoistej inwentaryzacji wyobrażeń plastycznych św. Mikołaja w kościołach i kapliczkach rejonu bocheńskiego. W 2004 r Rada Miasta podjęła uchwałę (z inicjatywy Muzeum) o nadaniu nazwy zaułku św. Mikołaja traktowi pieszemu łączącemu ul. Gołębią z Plantami Salinarnymi. Na ścianie budynku przy Zaułku św. Mikołaja uczniowie Liceum Plastycznego w Nowym Wiśniczu pod kierunkiem Andrzeja Stracha wykonali ceramiczną płaskorzeźbę przedstawiającą św. Mikołaja.

W kopalni soli w kaplicy św. Kingi jest drewniana rzeźba (pochodząca z kościoła na powierzchni) św. Mikołaja (po prawej stronie ołtarza) – patrona górników Europy zach. - tradycję tę przywiedli na ziemie polskie Cystersi.

W bocheńskiej bazylice pw. św. Mikołaja znajdziemy pięć wizerunków św. Mikołaja – w ołtarzu głównym pędzla Piotra Korneckiego z XVIII w sfinansowany m.in. przez konfederatów barskich.

Niektórzy są zdania, że w kościele katolickim uważa się kult św. Mikołaja za ginący. Wiąże się to pewnie z tym, że brak jest dokumentów uznających Go za świętego. Mimo to, pomijając ośrodki, gdzie kult ten istnieje przez wieki, powstają nowe.

25 XII 2004 r. powołano nową parafię w Szczecinie p.w. św. Mikołaja, gdyż każde miasto portowe miało św. Mikołaja jako swego patrona.

W 2007 roku Rada Miasta Chrzanowa ustanowiła św. Mikołaja Patronem Miasta. Decyzję tę, na wniosek ks. Kardynała Stanisława Dziwisza, zatwierdziła Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Stolicy Apostolskiej w dn. 20 czerwca 2008 r.

Szlakiem św. Mikołaja w województwie świętokrzyskim

U nas podobnie jak w całej Polsce kościoły początkowo związane były ze szlakami handlowymi, szlakami handlu wołami (patron skotników) by wkrótce, przy wzroście popularności świętego, rozproszyć się niemal równomiernie po całym województwie. Badając temat udało mi się zlokalizować, w obecnych granicach województwa, 73 miejscowości związanych z kultem św. Mikołaja. W tej liczbie są 23 kościoły (Baćkowice, Bejsce, Bolmin, Brzegi, Chełmce, Czermno, Dębno, Gierczyce, Imielno, Jankowice, Kielczyna, Końskie, Kozłów, Lisów, Łoniów, Małoszów, Oksa, Skotniki, Solec Zdrój, Stary Korczyn, Szewna, Zborówek, Zemborzyn Kościelny), 1 cerkiew (Kielce), kapliczka w Łysogórach, figura w Chrobrzu oraz 8 miejscowości, gdzie kościoły już nie istnieją bądź zmieniły patrona.

W granicach województwa obecne są trzy diecezje (granice administracyjne, wielokrotnie zmieniane, nie pokrywają się z granicami diecezji). W diecezji kieleckiej znajduje się 15 parafii pw. św. Mikołaja, w sandomierskiej 8 i w radomskiej 11.

BAĆKOWICE – w powiecie opatowskim. W XV w Baćkowice miały kościół parafialny drewniany pw. św. Mikołaja. Kolatorami kościoła byli biskupi włocławscy. Inwentarz podaje datę budowy kościoła rok 1599. W 1866-68 staraniem ks. Marcelego Krzemińskiego postawiono nowy kościół z kamienia, którego gzymsy i kanty zostały wykonane z cegły. W 1902 ks. Stanisław Chatłas rozpoczął gruntowną restaurację kościoła. Powiększył go do obecnych rozmiarów. W prezbiterium znajduje się płyta kamienna z 1614 r.. Akta parafialne od 1620 r. Ołtarz boczny, kamienny, klasycystyczny z drewnianą rzeźbą św. Mikołaja z XVIII w.

BEBELNO - pierwotny (nieistniejący) kościół, który miał wezwanie Najświętszej Panny Marii i św. Mikołaja (według fałszywej erekcji z roku 1312 stanowił fundację Wisława Rokosza), stał w innym miejscu niż obecny kościół parafialny (na południe od plebanii

między Dziadówkami a górną wsią jest miejsce otoczone rowem w kształcie kwadratu). Wzmiankowany w roku 1470, spalony przed 1511. Ojciec Długosza był właścicielem części wsi zwanej Bebelnem Długoszy. Obecny na nowym miejscu z 1745 r. pw. św. Michała Archanioła. Na podmurówce, drewniany, gontem kryty. W ołtarzu gł. Obraz NMP na zasuwie św. Mikołaj. Po stronach figury św. św. Mikołaja i Stanisława

BIDZINY – (gm. Wojciechowice pow. Opatów) – kościół z 1720 r. pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w miejsce wcześniejszego, drewnianego. W bocznym ołtarzu obraz NMP w srebrnej sukience, nad nim obrazek św. Mikołaja W bocznych ołtarzach rzeźby aniołów i obrazy św. Mikołaja i Barbary późnobarokowe z XVIII w.

BEJSCE – kościół parafialny p.w. św. Mikołaja (dekanat kazimierski). We wschodniej ścianie kaplicy Firlejów, umieszczony jest ołtarz wykonany z piaskowca, marmuru i alabastru o przebogatej dekoracji rzeźbiarskiej. W głównym polu scena Wniebowzięcia, po bokach św. Stanisław i św. Mikołaj, wyżej hierogram IHS i Archaniołowie Michał i Gabriel, górą scena Ukrzyżowania a nad nią rzeźba Chrystusa Zmartwychwstałego. W środkowej części nagrobka Firlejów płaskorzeźbione, klęczące postaci Mikołaja i Elżbiety. Kaplica ufundowana przez krakowskiego wojewodę Mikołaja Firleja w latach 1594-1600. Przypisywana jest Santi Gucciemu. Obecny kościół koniec XIV w. Ołtarz gł. z obrazem Ukrzyżowania Wojciecha Gersona z 1874 r.

BOLMIN – początkowo parafia p.w. Trójcy św., Narodzenia NMP i św. Mikołaja. Obecnie Narodzenia NMP. wydzielona z parafii małogoskiej w 1574 r. przy drewnianym kościele fundacji Stanisława Brzeskiego dziedzica Bolmina. W 1384 r. właścicielem był Mikołaj syn Andrzeja. Na początku XVI stulecia, w roku 1508 wieś miała trzech dziedziców: jedną połówkę trzymali Mikołaj i Krzesław z Chotowa, drugą Piotr Bolmiński.

BRZEGI – kościół parafialny p.w. św. Mikołaja (dekanat chęciński). W XV stuleciu drewniany p.w. św. Mikołaja, kolacji monarszej, w której były łany kmiece, karczma, zagrodnicy Następnie król Kazimierz Jagiellończyk uposażył drewniany kościół - erekcję przeprowadzono 8 IX 1448 r. W 1559 Zygmunt August zamienił Brzegi, Brzeźno i Żerniki na wsie dziedziczne Mikołaja Secygniowskiego : Chełmce, Strawczyn i Wola Teperowa – nie wszystko jednak w świetle prawa było jednoznaczne bowiem w 1602 r. klucz pozostaje własnością skarbu koronnego. Proboszczem był m. in. Witalis Grześliński autor Monografii Chęcin i ks. Stanisław Skurczyński (od 1923 r.). Fundator drugiego kościoła ks. Szymon Andrzej Androcki ur. w Koziegłowach, dr filozofii, dziekan i proboszcz miejscowy. Budowę ukończono 20.05.1748. 26.10.1750 konsekrowany pw. św. Szymona i Judy Apostołów. Ks. Androcki pochowany przed ołtarzem św. Mikołaja 31.12.1758 – 4 ołtarz/ z 5/ z obrazem św. Mikołaja. Wyżej św. Klary – w miejscu drugiego kościoła stoi dziś tj. 1922 r figura postawiona przez Antoniego i Katarzynę Stanków w 1879 r. Trzeci kościół kosztem parafian murowany z 1862 r. Konsekrowany 23.10. pw. NMP Niepokalanie Poczętej i św. Mikołaja. W ołtarzu gł. obraz MB z Dzieciątkiem. Obok stoją figury św. Piotra i Pawła, wyżej rzeźba Trójcy św. Po stronach ołtarza św. Mikołaj i św. Jan Chrzciciel.

BUSKO – Szpital św. Mikołaja zbudowany w 1837 r (dzisiejsze sanatorium) wg projektu Jakuba Gaya.

CHEŁMCE – kościół p.w. św. Trójcy, św. Mikołaja i św. Magdaleny. Ołtarz, relikwie i odpust na św. Mikołaja. Pierwotny, gotycki ufundował w 1440 r. Piotr Dunin herbu Łabędź (spłonął około 1620). Obecny, wczesnobarokowy z poł. XVII wieku kolatorstwa Anny z Czartoryskich Tarłowej, wojewodziny sandomierskiej i synów jej Kazimierza i Mikołaja na Tenczynie Tarłów. Wieś szlachecka z XII-XIII w. Własność Duninów herbu Łabędź. Kościół parafialny w latach panowania Kazimierza Wielkiego (ok. 1340 r.) już istniał. Zbudowany z ciosanego kamienia. Zniszczony w poł. XVII w. Wkrótce odbudowany i w 1661 r. pw. Marii Magdaleny i św. Mikołaja konsekrowany. Pierwotny kościół pw. św. Marii Magdaleny i św.

Józefa prawdopodobnie drewniany spłonął w 1620 r. Ówczesny właściciel tych dóbr Jan Tarło wojewoda lubelski później sandomierski odbudował świątynię w stylu wczesnego baroku z zachowanymi motywami renesansowymi. Jest to budowla orientowana na planie krzyża z dwiema kaplicami na ramionach transeptu: lewą pw. pierwotnego patrona kościoła św. Mikołaja i prawą pw. św. Józefa – w tej kaplicy założono krypty fundatora i kolatora – Tarłów. Wg. Tradycji ołtarz w tej kaplicy pochodzi z kościoła franciszkańskiego w Chęcinach. Z pałacu w Podzamczu Piekoszowskim – wg k. Jana Wiśniewskiego – pochodzą ozdobne drzwi do nawy głównej. Do odbudowy i ozdoby kościoła przyczynili się także Gawrońscy herbu Rawicz dziedzice Strawczyna.

CHĘCINY – W ośrodkach położonych na szlaku handlu wołami (pod wpływem ruskim) rozwinął się kult św. Mikołaja, patrona podróżnych i kupców, któremu na jego ołtarzach zapalano świeczkę np. w kościołach w Chęcinach czy Małogoszczu. Przy drodze ku Wiślicy skąd przybywali kupcy pędzący woły z Rusi, przy dzisiejszej ul. Szkolnej i Radkowskiej istniał kościół pw. św. Mikołaja.

CHMIELNIK – przy kościele parafialnym pw. Wszystkich Świętych w czasach przedrozbiorowych istniała prebenda św. Mikołaja. Po lewej stronie od wejścia, w kaplicy ołtarz św. Mikołaja – związany z tą prebendą. Na początku lat osiemdziesiątych XVIII w w miejsce prebendy utworzono mansjonarię. Prebenda istniała od średniowiecza – była beneficjum kościelnym związanym z konkretnym ołtarzem. Posiadała własne stałe źródła utrzymania nadane jej przez fundatora. Duchowny korzystający z prebendy – prebendarz nie pełnił w parafii obowiązków duszpasterskich – był zobowiązany do odprawiania Mszy św. określonych w fundacji. Prebendę erygował w 1435 r. Andrzej Myszka, kanonik krakowski i scholastyk (prałat) gnieźnieński. Fundatorami byli dziedzice wsi Lubania, którzy mieli też prawo prezenty

CHROBERZ – figura przydrożna św. Mikołaja na postumencie z 1772 r.

CIERNO-ŻABIENIEC – kościół sw. Marcina i Jakuba z końca XVI w z obrazami św. Mikołaja i bł. Wincentego Kadłubka z XVIII w. W środku nawy po lewej stał ołtarz św. Mikołaja.

CHOTELEK ZIELONY – kościółek drewniany pw. św. Stanisława. Obraz św. Mikołaja z pocz. XIX w. Od 15.XII.2006 Chotelek.

CZARNCA – kościół z 1659 r. zbudowany przez Stefana Czarnieckiego pw. Wniebowzięcia MB i św. Floriana. Ołtarz boczny od strony płu. Przemienienia Pańskiego z 1879 r. malował Koszczak na zasuwie św. Mikołaj, w górze św. Józef.

CZERMNO – (10 km od Końskich) jest tu kościół p.w. Nawiedzenia N.M.P. i Św. Mikołaja. W kościele ołtarz tego świętego i obchodzony jest odpust w jego dzień. W zakrystii bizantyjski obraz św. Mikołaja. „Pierwszy kościół w tem miejscu wybudował z drzewa w r. 1521 Leonard Czermiński dziedzic Czermna, zaś w r. 1580 był restaurowany drzewem z kościoła w Fałkowie, a przez Szwedów zniszczony. W r. 1757 Antoni Kraszkowski, dziedzic Czermna postawił nowy z drzewa kościół, który przetrwał do 1878. W tym roku Stanisław Jakubowski, dziedzic Skórnicy-Czermna ufundował obecny kościół z kamienia lecz mu śmierć ukończyć nie dozwoliła, dopiero kosztem rodziny zmarłego żony Adelajdy z hr Moszyńskich i dzieci: Gustawa, Ludwika, Henryka, Anny, Maryi dokończony pod przewodnictwem proboszcza, który ten kamień wiecznej pamięci poświęca RP 1881 X Jan Józef Kosiński” Po lewej stronie w kącie stoi ukośnie ołtarz św. Mikołaja w górze św. Antoni. W zakrystii obraz św. Mikołaja w bizantyjskim stylu. Pierwotny drewniany istniał w 1511, następny drewniany wzniesiony 1755. Obecny murowany z 1881 na miejscu poprzednich. Dwa ołtarze późnobarokowe z obrazami św. Antoniego, Mikołaja, Walentego – na zasuwie św. Stanisława.

DĘBNO – Kościół parafialny p.w. św. Mikołaja (dekanat bodzentyński) Zniszczony w czasie I wojny światowej kościół modrzewiowy p.w. św. Mikołaja z rzeźbą świętego nad wejściem. Przy wielkim ołtarzu dwa obrazy: na jednym wilki rozszarpały ludzi, przez okna wdzierały

się do chat, szkielety ludzkie leżały na ziemi. Na drugim rysowała się olbrzymiej wielkości postać świętego z ręką wzniesioną do góry, a wilki leżały martwe. Pochodził z XV w. Przebudowany w 1783 r. przez Kajetana Sołtyka. Nad gł. wejściem stał patron kościoła św. Mikołaj. Była również kaplica św. Mikołaja z rzeźbą tegoż patrona i relikwiami oraz wspomniane dwa obrazy

DĘBNO K. LASOCINA (gm. Ożarów, pow. Opatów) – kościół drewniany pw. św. Mikołaja. gdy Lasota założył miasto Lasocin (na gruntach Dębna) zburzył kościół w Dębnie i z rozbiórkowego drewna zbudował obory za co spotkała go kara boża, bo mu woły popadały

...

DZIERZGÓW – kościół z cudownym obrazem MB Dzierzowskiej z Rusi pw. NMP i św. Klemensa. Ołtarz boczny po prawej św. Jan Nepomucen wyżej św. Mikołaj. W nowym kościele z 1903 r. brak informacji.

FALKÓW – Na większym dzwonie wizerunek Trójcy św i św. Mikołaja.

GIERCZYCE – pow. Opatowski – kościół p.w. św. Mikołaja (gm. Wojciechowice). Pierwszy drewniany kościół ufundowany przez dziedziców Treszczyna; braci Jana i Mikołaja oraz ich matkę Pachnę, wdowę po Paszkonie (XIV w). Istniejący do dzisiaj kościół wybudował w roku 1708 r. przy finansowym udziale parafian – gierczyński proboszcz, ksiądz Maciej Kurnicki. Świątynię konsekrował sufragan krakowski Mikołaj Kunicki w roku 1741. Obok dzwonnica z XVIII wieku – piękniejsza niż kościół. Św. Mikołaj tworzy zasłonę do obrazu Matki Boskiej Pocieszenia słynącego łaskami. Płaskorzeźby na futrynach drzwi do zakrystii biskupów Mikołaja i Stanisława. Jest to mały, drewniany, oszalowany kościółek o konstrukcji zrębowej. Murowana zakrystia dobudowana została od strony północnej w 1797 r. Ufundował ją ks. Benedykt Kołaczewski - proboszcz gierczyckiej parafii, kanonik opatowski (+ 1815). Epitafium poświęcone ks. Kołaczewskiemu znajduje się w kościele. Nad zakrystią z przedsionkiem, do której wiodą żelazne drzwi z rozetą i antabą, znajduje się dawna biblioteka kościelna i loża kolatorska. Kruchty od strony południowej i zachodniej pochodzą z późniejszego okresu. Pierwotnie dwuspadowy dach kościoła kryty był gontem, obecnie pokrycie jego stanowi blacha. Wnętrze kościoła rokokowe, wykonane przez Kwiatowicza z Nowego Korczyna w drugiej połowie XVIII wieku, pozostawało pod wpływem warsztatu sandomierskiego Macieja Polejowskiego. Tęcza, dzieląca prezbiterium od nawy, posiada barokowy wystrój. Zawieszony jest w niej późnobarokowy krucyfiks (pierwotnie z aniołami). Nawa główna, o ściętych narożach, szersza od prezbiterium, mieści dwa boczne ołtarze z rzeźbami świętych oraz osiemnastowiecznymi obrazami św. Benedykta z Nursji i św. Jana Nepomucena. Jeden rokokowy konfesjonał oraz chór muzyczny umieszczony na czterech słupach z wygiętym, rokokowym parapetem. Zachowane fragmentarycznie rokokowe organy z 1796 roku. Ołtarz główny z rzeźbami świętych, Boga Ojca wśród aniołów oraz późnobarokowymi obrazami przedstawiającymi św. Mikołaja i Matkę Bożą Pocieszenia, ze św. Augustynem, i św. Moniką w srebrnych sukienkach odnowiony został w 1910 roku. Cmentarz kościelny otoczony jest zrekonstruowanym ogrodzeniem z piaskowca oraz belek wpuszczonych w murowane słupy, nakryty daszkiem gontowym. Dzwonnica z XVIII wieku drewniana, konstrukcji słupowej, oszalowana - na rzucie kwadratu. Przyziemie z arkadowym przejściem: północ-południe, przykryte gontowym daszkiem czteropółcaciowym, na którym węższa i niższa kondygnacja otwarta arkadami, zwieńczona łamanym daszkiem z latarnią. Na iglicy żeliwny krzyżyk z krucyfiksem. Kościół poświęcony w r. 1741 przez bpa Michała Kunickiego. Odrestaurowany w latach 1978-1980. Parafia posiada akta parafialne od 1662 roku.

GNOJNO – kościół parafialny pw. św. Jana Chrzciciela, barokowy. Dwa ołtarze boczne późnobarokowe pocz. w. XVIII z antepediami ok. 1700 r. W prawym obrazie św. Mikołaja i Andrzeja. Orenat z XVI/XVII z wyobrażeniem św. Mikołaja.

GOWARCZÓW – w ołtarzu mieści się figura Serca P. Jezusa obok której stoją dwaj patronowie kościoła św. Piotr i Paweł. W górze M Boska z otwartym sercem. Obok św.

Walenty i św. Mikołaj.

IMIELNO – kościół parafialny p.w. św. Mikołaja (dekanat jędrzejowski). Wzniesiony 1325-28, romański z pińczowskiego ciosu wapiennego z elementami gotyckimi i barokowymi. Orientowana bazylika trójnawowa filarowa z wyodrębnionym prostokątnym prezbiterium (drugie wezwanie NPM). Parafia od 1326 r. W ołtarzu gł. Niepokalane Poczęcie NMP, na zasuwie św. Mikołaj.

JANKOWICE – gm. Wilczyce – w starym drewnianym kościółku znajduje się figura św. Mikołaja. Parafialny pw. św. Mikołaja. Pierwotny z ok. 1470 r. Obecny 1782 z fundacji Jana Sariusza Skórkowskiego chorążego opoczyńskiego i ks. Józefa Żeglickiego. Barokowo-klasycystyczny. Prezbiterium ma dwa feretry o charakterze barokowym z obrazami św. Mikołaja i Józefa k. XVIII w oraz św. Piotra i Pawła z I poł. XIX w.

JĘDRZEJÓW – 8 maja 1912 r położono kamień węgielny, w trzechsetną rocznicę panowania domu Romanowych, pod budowę cerkwi św. Mikołaja Cudotwórcy. Murowana, jednokopułowa, z dzwonnica. W 1921 r podjęto decyzję o jej zburzeniu. W jej miejscu w 1922 r wybudowano gimnazjum.

KAPLICZKA ŚW. MIKOŁAJA – położona na przełęczy św. Mikołaja w Łysogórach przy dukcie przecinającym Łysogóry z południa na północ. Pierwsza wzmianka o kapliczce pochodzi z 1876 r., ale nie znaczy to, że nie było jej tam wcześniej. Jak bowiem pisano stoi tam „od zawsze” i strzeże wędrujących przed wilkami. Być może tędy mieszkańcy okolicznych wsi udawali się na jarmark w Bodzentynie. Kapliczka kilkakrotnie płonęła (ostatnio w 2006 r.) i za każdym razem stawiano nową. Po ostatniej odbudowie absolwenci kursu Przewodników Świętokrzyskich ufundowali w 2008 r figurę świętego, wykonaną przez Jarosława Winiarskiego z Bielin. 6 grudnia umieszczono ją w kapliczce.

KIELCE – D-ca 6 Pułku Strzelców, stacjonującego w Kielcach, płk Zdanowicz i o. Andrzej Zenkowicz byli inicjatorami budowy cerkwi pułkowej. Kamień węgielny położono 14 listopada 1901 r. u zbiegu ulic Chęcińskiej i Karczowskiej. Projektantem cerkwi był profesor architektury Sołowjow, budowniczym inż. Korolew. Półokrągłą kopułę umieszczono na bębniech z szesnastoma oknami. Wysokość jej wyniosła 34 metry. Główny zarys cerkwi zamykały cztery, mniejsze kopułki ustawione na bębniech z siedmioma oknami. Nad wejściem dzwonnica z siedmioma dzwonami. Połączony ikonostas wykonano w moskiewskiej pracowni Terezy. Ikony były kopiami malarstwa z soboru w Kijowie. Cerkiew miała centralne ogrzewanie i mieściła dziewięćset osób. Główny ołtarz wyświęcono 14 maja 1904 r. Koszt budowy cerkwi wyniósł 65 tys. rubli. W 1916 cerkiew zajęli Austriacy na obóz jeniecki, zaś później zamieniono ją na magazyn. W 1926 r. wyremontowano ją, zachowując jej pierwotny zewnętrzny wygląd, przeznaczając na kościół garnizonowy. Obecnie kościół parafialny MB Królowej Polski. Cerkiew św. Mikołaja istnieje do dziś przy ul.

Bodzentyńskiej. W bazylice katedralnej przy filarze północnym III przęsła wczesnorokokowy ołtarz św. Tekli i św. Mikołaja wzniesiony z funduszy zebranych przez ks. F. Preissa, a obraz św. Mikołaja ufundował radca kielecki Florian Ornaś.

KIELCZYNA – pow. Opatowski – kościół pw. św. Mikołaja. Pierwotny kościół drewniany 1326. Tablica: „Po spaleniu kościoła drewnianego 19 września w roku 1861 kościół ten wystawiony został ze składek parafian za szczególnym staraniem X Jana Rzepeckiego trzeciego z kolei po spaleniu kościoła proboszcza; w dziewięć lat później tj. w roku 1869 kosztem jego konsekrowany, a rocznica konsekracji z odpustem wypada w 1 niedzielę po św. Mateuszu Apostole”. W ołtarzu bocznym obraz św. Mikołaja patrona kościoła. Parafia erygowana przed 1325. W 1773 kościół drewniany – czy był to pierwotny trudno powiedzieć. Spalił się 19 września 1861 r. Obecny murowany wybudowany w latach 1861-69 staraniem proboszcza ks Jana Rzepeckiego z dobrowolnych składek w stylu romańskim. Poświęcony przez b-pa sandomierskiego J. Jaszyńskiego w 1869 r. Jednonawowy, z cegły czerwonej pełnej, cały otynkowany z zewnątrz i wewnątrz. Strop nad nawą jest drewniany, tynkowany i malowany. Prezbiterium, kaplica i zakrystia mają sklepienie z cegły. Posadzka w nawie z

terakoty. W prezbiterium, kaplicy i zakrystii drewniana. Organy sześciogłosowe, jednomanualowe, zakupione przez ks Knapika w 1934 r. Wykonał je Jagodziński z Garbatki. Wieżba dachowa drewniana. Pokryty blachą ocynkowaną. Akta parafialne od 1779 r.

KLIMONTÓW – w kościele poddominikańskim pw. NPMarii i św. Jacka ołtarz gł. wczesnobarokowy ok. 1650 z rzeźbami św. Jacka i innego św..W polu głównym obraz św. Jacka klęczącego przed Matką Boską. Na zasuwie obraz św. Mikołaja w zwieńczeniu Koronacji Matki Boskiej.

KOŃSKIE – fundowany przez Odrowążów w XIII wieku kościół pod wezwaniem św. Mikołaja. W 1540 r. powstało bractwo św. Mikołaja. Po prawej stronie kościoła jest ołtarz z obrazem świętego, a w koneckiej linii Odrowążów imię Mikołaj często się powtarza. Rozebrany na pocz. XVI w – relikwiarz romański tympanon nad wejściem w ścianie południowej o wym 2,18 m wys 0,8 kuty w piaskowcu. Drugi fragment romański z dekoracją rzeźbiarską wmurowany w jedną ze skarp. Obecny wzniesiony ok. 1520 r w miejscu poprzedniego. Epitafium Hieronima Koneckiego z 1564 r., Jana Małachowskiego kanclerza wielkiego koronnego z 1762 r. Ołtarz kamienny fundacji kanclerza J. Małachowskiego późnobarokowy z 1749 r. 1902-3 przebudowa kościoła wg projektu Wacława Popławskiego – przedłużenie nawy, nowa wieża i zębate szczyty. 10.X.1993 w 500 rocznicę kościół podniesiony do rangi kolegiaty. Ołtarz boczny z obrazem św. Mikołaja.

KOPRZYWNICA – fundatorem klasztoru był Mikołaj ze Skotnik Bogorja, wojewoda sandomierski. Potwierdza to płaskorzeźba fundatora umieszczona w ścianie południowej z napisem: D.O.M. Perillustri et Mco Viro Dno Nicolao Comiti de Bogoria Anno Dni 1185. Fundatori Monasterii ... W kościele jest boczny ołtarz św. Mikołaja. Wśród Opatów Koprzywnickich było 9 Mikołajów. Kościół parafialny pw. św. Floriana (dawny Cystersów). Ołtarz boczny przy pierwszej parze filarów międzynawowych z I poł. XVIII w – malarstwo iluzjonistyczne na płótnie naklejonym na desce. W lewym obraz św. Mikołaja.

KOSSÓW – miasto lokowane przed 1470 (wówczas własność Jana z Kwiliny herbu Lis). W 1783 wzmiankowana wieś „niegdyś miasto”. Kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych fundacji Józefy z Wielopolskich Michałowskiej. Pierwotny drewniany orientowany. Ołtarz gł wczesnobarokowy XVII w z silnie przemalowanymi obrazami św. Piotra i Pawła oraz Adoracji Chrystusa przez Wszystkich Świętych w zawieszeniu. Lewy ołtarz przy tarczy z obrazami archaniołów Gabriela i Rafała w uszach w zwieńczeniu św. Mikołaja. W 1968 prymas kardynał Stefan Wyszyński zmienił wezwanie na MB Częstochowskiej. Kościół ok. 1765 pw. Wszystkich Świętych – konsekrowany 20.V.1766 przez bpa Franciszka Potkańskiego sufragana krakowskiego – drewniany, jednonawowy. W ołtarzu gł. Obraz NMP Częstochowskiej. W ołtarzy po lewej św. Mikołaj z XVII w. Z obrazem pana Jezusa. W skrzydłach stare obrazy św. Michała i Rafała Archaniołów. Wysoko św. Mikołaj.

KOZŁÓW – Kościół pw. Nawiedzenia NMP i św. Mikołaja. Pierwsza wzmianka w 1442 r. (drewniany). Murowane prezbiterium 1515, nawa 1644 z fundacji Piotra Tęgoborskiego herbu Szreniawa z Krzyżem. Ołtarz boczny w formie późnorenesansowego poliptyku z pocz. XVII w. wg tradycji przeniesiony z Chęcín. W środkowym polu obraz św.

Mikołaja. Złożony z pola środkowego z predellą i zwieńczeniem, dwu stałych skrzydeł bocznych oraz dwu skrzydeł ruchomych, obracających się wokół kolumn ujmujących pole środkowe. Bogata, różnorodna dekoracja snycerska z herbem Ogończyk. W 1648 bp Mikołaj Świerski konsekruje kościół pw. Nawiedzenia NMP i św. Mikołaja. Gł. Ołtarz zawiera obraz NM Panny z Dzieciątkiem, na zasuwie Pan Jezus na krzyżu.

KRYNKI – (pow. Starachowice gm. Brody) – obecny kościół z 1727 r przez dzierżawcę Kuźnic Brodzkich Mikołaja Zacharskiego. W bocznym ołtarzu obraz św. Anny- na zasuwie obraz św. Mikołaja.

LASOCIN k. Ostrowca. Założony przez Andrzeja Lasotę w 1547 r. na „surowym korzeniu” na gruntach wsi Dębno. Kościół drewniany z 1662 r. przez Zbigniewa Oleśnickiego kasztelana wiślickiego (mógł być przeniesiony z Tarłowa). Konsekrowany w 1664 r.

Wyposażenie z kościoła w Dębnie, który wcześniej był parafią. W ołtarzu głównym obraz Chrystusa Pana na krzyżu w otoczeniu bolejących świętych postaci. Na zasuwie obraz św. Mikołaja w metalowej, posrebrzanej sukience. Na ścianach wiszą dawne obrazy św. Mikołaja i Anny pochodzące z byłego kościoła w Dębnie. Na największym dzwonie wizerunki św. Mikołaja i św. Stanisława. Obecny kościół z 1930-52 w miejscu drewnianego przeniesionego do wsi Stodoły (gm. Wojciechowice pow. Opatów) pw. św. Teresy od Dzieciątka Jezus. Wg katalogu sztuki pw. Michała Archaniola z obrazami późnobarokowymi z dawnego kościoła w Dębnie św. Mikołaja ok. 1700 i NPM Niepokalanie Poczętej.

LISÓW – kościół parafialny pw. św. Mikołaja (dekanat morawicki). Obecny w zrębie w. XVI lub XVII. Po pożarze 1740 odbudowany 1746. Rozbudowany i powiększony 1912-3. Bezstylowy. Ołtarz gł. późnobarokowy w. XVIII odnowiony 1920 z obrazem św. Mikołaja w. XVIII i Chrystusa na krzyżu malował Rafał Hadziewicz.

ŁONIÓW – kościół pw. św. Mikołaja od 1440 r. Murowany, o jednej nawie w formie krzyża. Ołtarz główny zwrócony ku wschodowi (orientowany). W głównym ołtarzu znajduje się obraz św. Mikołaja do którego matka przyniosła troje dzieci. Odpusty zupełne na Matkę Boską Szkaplerzną i na św. Mikołaja uzyskane były w 1625 r. Nad wejściem do zakrystii umieszczona jest płyta z następującym napisem: MDCXXXIII die XXII mens octobris//Ego thomas Oborski Epus Laodicen suffragan.//Cancus. Coadministrator Potalibus Epatus Cracov.//Consecravi tria altaria Eccl. Loniovien in honorem S. Nicol ai 2. In honorem Annuntiationis B. V. Mariae honor. 3. SS. Ursulae V.M. Na większym dzwonie krzyż i św. Mikołaj sancta Nicolae ora pro nobis. Anno Domini 1896. Parafia istniała już w 1319 Jan Długosz podaje, że w 1440 stał w Łoniowie kościół murowany. Ma jedną nawę, a zbudowany jest w kształcie krzyża. Kaplica Matki Boskiej Szkaplerznej zbudowana przez Łukasza Moszyńskiego, właściciela Łoniowa, w roku 1759. Przeciwległą kaplicę św. Franciszka Ksawerego wybudował przy końcu XVIII w hr. Ignacy Hilary Moszyński. Ołtarz i obraz św. Franciszka Ksawerego pochodzi z kościoła Ojców Jezuitów z Sandomierza. Również z tego samego kościoła jest wielki ołtarz z figurami świętych Apostołów Piotra i Pawła. W r. 1818 Ignacy Hilary Moszyński odrestaurował kościół i wybudował od frontu kościoła wieżę, która za duszpasterzowania ks. Józefa Postka w r. 1886 została podniesiona o jedną kondygnację. Wieża służy jako dzwonnica dla dwóch dzwonów i sygnaturki. W 1569 właściciel Łoniowa Paweł Gniewosz został kalwinem i temu wyznaniu oddał kościół. Po 20 latach w 1589 Marcin Gniewosz idąc za zachętą żony Anny z Leszczów, powrócił na katolicyzm i oddał go katolikom. 22.X.1663 bp Tomasz Oborski sufragan krakowski poświęcił kościół razem z trzema ołtarzami. Obecnie w kościele znajduje się 5 ołtarzy drewnianych: wielki ołtarz z obrazem św. Mikołaja b-pa patrona kościoła. W górze obraz Matki Boskiej Bolesnej, boczny św. Jana Nepomucena, boczny św. Józefa, w kaplicy prawej obraz Matki Boskiej Szkaplerznej, w kaplicy bocznej po lewej św. Franciszka Ksawerego. Pod chórem znajdują się stalle z obrazami 12 apostołów z roku 1754. Na zewnątrz kościoła na ścianie kaplicy św. Franciszka Ksawerego znajduje się w niszy pomnik, przedstawiający trumnę, a przy niej niewiastę. Jest to pomnik Zofii z Rozmiszewskich hr Moszyńskiej, żony Ignacego Hilarego zm. w 1812 r. Obok są inne płyty, również w kościele jest kilka płyt nagrobkowych – najstarsza z roku 1672. Na cmentarzu przykościelnym stoi kamienny pomnik w kształcie krzyża byłego proboszcza ks. mgr Walentego Czapczyńskiego zm. 6 maja 1866 r. Jego staraniem i kosztem została wybudowana plebania do dziś istniejąca. W 1959 staraniem ks. Stanisława Wrony gruntowny remont kościoła i umieszczono nową polichromię. 1982 nowe organy. 1988 konsekracja gł. ołtarza z obrazami św. Mikołaja i Matki Boskiej Bolesnej. 1992 konsekracja obrazu św. Franciszka Ksawerego. Akta od poł. XVI w.

MAŁOGOSZCZ – Kościół pw. Wniebowzięcia NMP drewniany z 1342 r fundacji Kazimierza Wielkiego, murowany 1591-95 staraniem ks. Jakuba Biedy Chrostkowica. Ołtarz boczny lewy z obrazem św. Mikołaja biskupa, późnorenesansowy sprzed 1595 r. - obok św. Katarzyny i Barbary, powyżej owalny św. Józefa z Dzieciątkiem. Znany już w 1136 – gród

kasztelański leżący na trakcie z Łęczycy do Sandomierza i Krakowa a potem z Warszawy do Krakowa. Bród pod Bizorendą nazywano królewskim. 1599 Zygmunt II potwierdza trzy jarmarki na św. Małgorzatę, na św. Mikołaja i w czwartek przed Wielkanocą. Z Rusi szedł gościniec przez Małogoszcz – wzmianka z 1521, że przez Małogoszcz pędzono woły z Rusi. Pierwszy kościół prawdopodobnie zniszczony wraz z miastem w czasie najazdów tatarskich. Po przeniesieniu miasta w nowe miejsce zbudowano nowy drewniany pw. św. Mikołaja i św. Małgorzaty. W 1591 r. ks. Jakób Bieda Chrostkowicz rozpoczyna budowę nowego kościoła z kamienia i cegły. 1593 stanęło sklepienie prezbiterium, 1595 nawa z dwiema bocznymi kaplicami. Konsekrowany pw. Wniebowzięcia NMP. W bocznym ołtarz św. Mikołaja. Nad kruchtą wieża. W niszach figury NMP, św. Mikołaja i Heronima. „W dniu św. Mikołaja ten i ów kupuje świeczkę, w domu robi podstawkę z gliny, przynosi do kościoła i zapala. Zwyczaj przyjęty od kupców obrządku wschodniego, którzy niegdyś pędząc woły z Rusi ofiarowywali świeczki św. Mikołajowi prosząc go o szczęśliwą drogę lub dziękując za dobrą sprzedaż”.

MAŁOSZÓW - kościół parafialny p.w. św. Mikołaja (dekanat skalbmierski). Drewniany z 1470 r. stał w innym miejscu. Obecny z 1648 r. wznosił ks. Tomasz Lachowski. Barokowy, murowany. W ołtarzu gł. obraz św. Mikołaja z XVIII w.

MIRZEC – pierwotny kościół drewniany fundacji b-pa Gedeona z 1170 r. pw. św. Leonarda. Wg. opisu z 1781 r. miał sześć ołtarzy – jeden św. Mikołaja. Nowy kościół murowany w miejsce drewnianego z 1850 r. W ołtarzu wielkim św. Anna ze Świętą Rodziną z drugiej połowy XVI w. na zasłonie obraz Przemienienia Pańskiego. W skrzydłach św. Antoni i Roch. W ołtarzu bocznym po lewej stronie obraz Matki Boskiej, na zasłonie św. Mikołaj, w górze św. Barbara. Drugi św. Leonarda.

MŁODZAWY – w latach 1745-1750 krakowski snycerz Mikołaj Kruszyna wykonuje ołtarz główny umieszczony w kościele parafialnym. Ołtarz z cudownym obrazem Matki Boskiej Bolesnej, który namalował Andrzej Radwański z Jędrzejowa.

Na większym dzwonie krzyż i św. Mikołaj sancta Nicolae ora pro nobis. Anno Domini 1896. MNIN – obecny kościół z 1824 r. fundowany przez Aleksandra hr. Colonna Walewskiego senatora Królestwa Polskiego właściciela Mnina pw. św. Tekli. Po prawej stronie ołtarz z obrazem Wszystkich Świętych, jest na nim 40 osób. W górze św. Mikołaj.

MYDŁÓW – (pow. Opatów, gm. Iwaniska) – modrzewiowy kościół z 1724 r. wybudowany przez Hieronima Lipowskiego dziedzica Mydłowa. Boczny ołtarz św. Mikołaja z obrazem tegoż fundacji jednego z mydłowskich wikarych. Ogółem w Mydłowie było 5 kolejnych drewnianych kościołów. Ostatni z nich rozebrano w 1992 r. W latach 1977-79 wybudowano nowy murowany pw. Wniebowzięcia NMP.

NOWY KORCZYN – kościół pw. Św. Trójcy, Wawrzyńca i Elżbiety z XVI w. Manierystyczna fasada zachodnia z 1630 r. Dolna część z rzeźbami św. Elżbiety, Mikołaja, Wawrzyńca i herbami Nowego Miasta Korczyna i Krakowa. Górna część ozdobiona figurą Matki Boskiej z Dzieciątkiem oraz herbami Korab i Syrokomla.

ODROWAŻ – w kościele pod wezwaniem św. Katarzyny istniał w 1836 r. ołtarz św. Mikołaja. w 1856 przebudowa kościoła – ołtarz św. Mikołaja przeniesiony do kaplicy pod chórem od strony pół-zach. pw. św. Jacka i Katarzyny. Ołtarze boczne barokowe XVII w. z obrazami św. Mikołaja i Stanisława b-pów.

OKSA – kościół parafialny pw. św. Mikołaja (dekanat małogoski)i Niepokalanego Poczęcia NPM. Oksa powstała w roku 1554 ze wsi Tworów dzięki przywilejowi Zygmunta Augusta przez jej właściciela Mikołaja Reya z Nagłowic herbu Oksza. Uzyskała prawo niemieckie, uwolnienie mieszczan od ceł i myta na lat 12, dwa jarmarki rocznie i targ co wtorek. Kościół wybudował syn Mikołaja Andrzej w 1570 r. jako zbór kalwiński. Orientowany, murowany, na planie krzyża greckiego. Sklepienie nakryte pięcioma przęsłami, kolebkowo- krzyżowe na gurtach spływających na pilastry. Katolikom służy od 1678 r. Parafia od początku XVIII w. W drugiej połowie XVIII w. dobudowano drewnianą wieżę – dzwonnice nad murowaną i przesklepioną kruchtą. Po lewej stronie nawy w kaplicy zasklepionej w ołtarzu obraz św.

Mikołaja, pod którym klęczą trzy dorosłe panny. Ołtarz wykonany z marmuru chęcińskiego. **OLESZNO** – Kościół par pw Wniebowzięcia NPM wzniesiony p. 1643 kosztem Marcina Szyszkowskiego starosty lelowskiego. Ukończony staraniem Mikołaja Kazimierza Podolskiego podkomorzego różańskiego (zm. 1676). Odnowiony 1963. Wczesnobarokowy z cegły i kamienia, otynkowany. Sklepienie kolebkowo-krzyżowe. Cztery ołtarze wczesnobarokowe ok. 1670-80. Ołtarz główny z herbami Junosza Podolskich i Szembek. Rzeźby św. Joachima i Anny, wyżej św. Katarzyny i Barbary u szczytu św. Michała Archanioła na bramkach b-pów św. Stanisława i Marcina. W polu głównym obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem I poł. XVII w (przeniesiony w 1680 z Chotowa) w sukienkach i koronie po 1833; w zwieńczeniu obraz Mikołaja b-pa z XVII w. W ołtarzu gł. Obraz NMP z Dzieciątkiem (kopia częstochowskiej), na zasuwie św. Józef z Dzieciątkiem. Obok w niszach św Joachim i Anna, na bocznych łukach św. Stanisław i Mikołaj. Górna część nastawy posiada stary obraz św. Mikołaja. Obok ołtarza breve Piusa z 25.06.1805 na odpusty na św. Mikołaja i Wniebowzięcie NMP. Zwyczaj: w dniu św. Mikołaja po nabożeństwie schodzili się do karczmy parobcy i dziewczyny, czekając kto ich do służby najmie i ugodzi.

PACANÓW – W dobudowanej w 1633 r. kaplicy Jezusa Konającego w ołtarzu nad figurą Jezusa Konającego na Krzyżu obraz św. Mikołaja.

PAWLÓW – nowy kościół z 1871 (ukończony) pw. św. Jana Chrzciciela. Ołtarz Główny św. Jan Chrzciciel, wyżej obraz Matki Boskiej. Po bokach rzeźby św.: Zygmunta, Wawrzyńca, Stanisława i Mikołaja późnorennesansowe z XVI/XVII w.

PIEKOSZÓW – Ołtarz wielki z cudownym obrazem NMP z Dzieciątkiem. Na zasuwie Przemienienie Pańskie – malował Wojciech Gerson z 1884 r. W 1909 w nawie po lewej ręce idąc od głównego wejścia stał ołtarz z dawnego kościoła z kopią cudownego obrazu NMP. Było też Boskie Oblicze Chrystusowe oprawione w heban darowane przez b-pa warmińskiego. Na ołtarzu stał relikwiarz metalowy ozdobiony posążkami św. Piotra i Pawła, dwóch Archaniołów i świętych Mikołaja i Wojciecha. Za kryształowymi szybami widać relikwie w teczках metalowych i autentyk z 1757 r.

PIOTRKOWICE – kościół św. Stanisława wzniesiony w poł. XVI w. z fundacji Pawła Ossowskiego i jego żony Zofii z Łuczyckich. Częściowo w ruinie otoczony cmentarzem i murem. Ołtarz wczesnobarokowy 1630 z herbem Pobóg i Bogoria z obrazami Pieta oraz MB Szkaplerzna z portretami członków Bractwa Szkaplerza, ponadto z obrazami Zmartwychwstania, św. Stanisława, Zofii, Katarzyny, Mikołaja i innych świętych.

PIŃCZÓW – Kościół parafialny pw. św. Jana Ewangelisty (popauliński). 9 ołtarzy bocznych. Przy drugiej parze filarów: lewy obraz św. Jana Kantego i na zasuwie św. Kazimierz, prawy obraz Matki Boskiej Łaskawej z męczennikami i na zasuwie św. Mikołaj w. XVIII.

PTKANÓW – Kościół św. Idziego z końca XIV w lub pocz. XV fundacji Domarata Rossochy h. Grzymała. Ołtarz boczny z obrazem św. Mikołaja. (pow. Opatów, gm. Opatów). Wg legendy pierwszy kościół założony przez Templariuszy.

RADOSZYCE – Kaplica Różańcowa z cudownym obrazem NMP. Drugi ołtarz w kaplicy św. Antoniego na zasuwie św. Barbara. W górnej części ołtarza obrazek św. Mikołaja. Z boku rzeźby św. Antoniego i Franciszka.

REJÓW – w II p. XVI w drewniany kościółek modrzewiowy pw. św. Mikołaja – w tym miejscu ustawiony krzyż

ROGÓW – kościółek pw. Matki Boskiej Pocieszenia z 1763 r. fundacji b-pa Michała Wodzickiego na cmentarzu grzebalnym (przeniesiony do skansenu w Tokarni). Ołtarz gł. rokokowy z obrazem Matki Boskiej Pocieszenia w. XVII na zasuwie obraz św. Mikołaja z poł. XVIII w.

SANDOMIERZ – na nieistniejący dziś kościół św. Piotra, który został założony w XII wieku miano zużytkować drzewo z rozebranego modrzewiowego kościółka św. Mikołaja (w. XI wzmiankowany 1191 r.). Był to najstarszy kościół, wystawiony w pierwszych latach po zaprowadzeniu chrześcijaństwa będący w obwodzie zamkowym. W kaplicy seminarzystów w

kościół św. Piotra był obraz św. Mikołaja.

SECEMIN – od 1410 własność Szafranców – 1411 fundują kościół pw. św. Katarzyny i Jana Apostoła. W ołtarzu gł. MB Częstochowska (bez cięć). W górnej części nastawy między dwiema kolumnami obraz Wniebowzięcia NMP, po bokach figury św. Mikołaja b-pa i Augustyna. Na szczycie św. Jan.

SKOTNIKI – Kościół drewniany z 1528 r. ku czci Pana Boga, N.M.P., św. Wojciecha, Stanisława, Mikołaja i Wawrzyńca. Katalog sztuki podaje wezwanie Niepokalanego Poczęcia NPM, św. Wojciecha, Stanisława, Mikołaja i Wawrzyńca.

SKOTNIKI DOLNE – rzeźba św. Mikołaja (uszkodzona w czasie I wojny św.) na postumencie z płaskorzeźbami świętych. Na tymże postumencie dostawiona rzeźba św. Jana Nepomucena, późnobarokowa.

SOLEC ZDRÓJ – kościół parafialny pw. św. Mikołaja (dekanat nowokorczyński).

Pierwotny z 1326 r. Obecny murowany 1937 wg proj. architekta Franciszka Mączyńskiego. Obraz św. Mikołaja o charakterze barokowym.

STARY KORCZYN – kościół parafialny pw. św. Mikołaja (dekanat nowokorczyński) fundacji Kazimierza Wielkiego z poł. XIV w. W nowym ołtarzu bocznym w nawie obraz św. Mikołaja z XVII w. Monstrancja rokokowa 1775 z glorią unoszoną przez figurkę św. Mikołaja.

STRZEGOM – gm. Osiek – w maleńkim modrzewiowym kościółku z XV w. na południowej ścianie znajduje się obraz św. Mikołaja.

SUCHEDNIÓW – ołtarzyk św. Mikołaja. W 1758 bp Andrzej Załuski wystawił dość obszerną kaplicę z trzema ołtarzami. Ok. 1820 z Rejowa z kaplicy tam rozebranej sprowadzono czwarty już ołtarz św. Mikołaja. Msze odprawiali o. Bernardyni ze Św. Katarzyny. W 1790 stały kapłan, 1842 rozbudowa.

SZEWNA – kościół pw. św. Mikołaja. Pierwotny, drewniany rozebrany na pocz. XVII w. Murowany złupiony przez Szwedów w 1657. Wielki ołtarz z obrazem św. Mikołaja. Obraz Patrona bogato haftowany moskiewski z Możajskiego Monasteru przywieziony przez ks. Kasztulskiego 20 X 1660 r. proboszcza. Do prezbiterium wchodzi się po 4 schodach, z którego po 3 schodach wchodzi się do ośmiokątnej wspaniałej kaplicy zwanej Sancta Sanctorum (Święte Świętych). W niej wielki ołtarz, na nim tabernakulum w kształcie Arki między dwoma Cherubinami. Nad wielkim ołtarzem pod sklepieniem jest galeria oświetlona 7 oknami. W niszach na 6 ścianach są obrazy przedstawiające św. Mikołaja administrującego 6 sakramentów. Po lewej: chrzest, bierzmowanie, pokutę, po prawej: kapłaństwo, małżeństwo i ostatnie olejem św. namaszczenie. Siódmy sakrament – Najświętszy przechowuje się na ołtarzu w tabernakulum. W ołtarzu stoi rzeźba św. Mikołaja sprowadzona z Paryża (kosztem 300 franków) przez hr. Wielopolskiego. Z tyłu ołtarza w niszy rzeźba św. Mikołaja z drzewa, pozłacana. Na drugiej ścianie obraz MB Częstochowskiej, na trzeciej obraz Jezusa na Krzyżu – wszystko z dawnego kościoła. W kościele relikwie Krzyża Św., św. Rocha i św. Mikołaja. Jeden z trzech dzwonów św. Mikołaja. Parafia erygowana przed r. 1326 J. Długosz w księdze uposażenia diecezji krakowskiej pisze o r. 1440, że Szewna należąca do bp krakowskiego ma kościół drewniany ku czci św. Mikołaja poświęcony, którego kolatorem jest kanonik kielecki. Był nim wówczas ks. Stanisław Czajka z Nowego Dworu herbu Dębno. Kanonia ta nazywała się szewieńską, gdyż z pól szewieńskich pobierała dziesięcinę. W XVII w. został rozebrany, a z jego drzewa zbudowano szkołę. Wybudowano murowany ale mały, ciemny, bez bocznych naw, kaplic i wieży. W 1657 złupiony i znieważony przez Szwedów w 1755 rozebrany i tak powstał obecny kościół. Wymurował go swoim nakładem ks. Sebastian Pisulewski kanclerz, oficjał sandomierski, kanonik opatowski, pleban szewieński. Zaprojektował też całe otoczenie: plebanię, wikařówki, dom dla służby. Przy budowie zatrudnieni byli: majster Mikołaj Pawłowski oraz malarz Walenty Micznowski, stolarz Franciszek Miler z Sandomierza i cieśla Sebastian. Kościół zbudowano częściowo z kamienia i cegły w stylu późnobarokowym. Cały kompleks stanowi zabytek wysokiej klasy. Zdobí go piękny fronton

między dwoma bocznymi wieżami. Kościół ma trzy nawy. Za prezbiterium ośmioboczna rotunda. Akta parafialne od 1797 r.

ŚWIĘTY KRZYŻ – W starym (nieistniejącym już) kościele, konsekrowanym w 1461 r. był ołtarz po stronie północnej ku czci św. Mikołaja, Wojciecha i wszystkich Wyznawców.

Kościół istniał do pożaru w 1777 roku.

TARCZEK – tryptyk renesansowy 1540-50 w ramach złoconych (restaurowany 1955-56). W polu środkowym kompozycja złożona z trzech scen z postacią Chrystusa Zmartwychwstałego oraz Zwiastowaniem i Trzema Mariami po bokach. Na rewersach skrzydeł sceny z Męki Pańskiej. Na awersach przedstawienia z życia św. Idziego, Stanisława, Mikołaja, Marcina i Jana Chrzciciela.

WĄCHOCK – w nawie po prawej stronie trzeci ołtarz św. Mikołaja. Stoi tu relikwiarz w kształcie biustu z relikwią świętego (ś. Nicol de Bar.). W górze św. Antoni. W kościele św. Floriana rokokowy ołtarz z obrazem św. Mikołaja z XVIII w. (przemalowany). Rzeźba św. Mikołaja z poł. XVI w w skarbcu klasztornym

WIŚLICA – miasto lokacyjne, powstałe po upadku starszej osady, wytyczono w sąsiedztwie kościoła św. Mikołaja i budynków kolegiackich. Relikt kościoła św. Mikołaja odkryty w 1958 r. orientowany, jednonawowy 4X3 m. Rozebrany przez b-pa Muskatę. Fundamenty z kamienia łamanego ponad relikwiami gipsowej misy o śr. 4 m przypuszczalnie z XI w. Rezerwat archeologiczny w sąsiedztwie Placu Solnego.

WŁOSZCZOWA – Pomnik św. Floriana w miejscu dawnego kościoła pw. św. Jakuba Apostoła i Mikołaja (skrzyżowanie ulic Partyzantów, Różanej i Kusocińskiego). Rozebrany w XVII w. Wokół cmentarz grzebalny. XIII w. wzmianki o drewnianym kościele św. Jakuba.

Ok. 1550 rozwój kalwinizmu – kościół zamieniony na zbór kalwiński (Szafrąncowie właściciele Włoszczowy). 1626 dzięki Straszowi zwrócony kościołowi wkrótce rozebrany.

WZDÓŁ RZĄDOWY – pod wsią stała figura przydrożna, piaskowcowa, św. Mikołaja. z datą A.D. 1772. Kościół wybudowali w 1687 r małżonkowie Servalli w miejscu dawnego drewnianego. Ołtarz boczny św. Antoniego na zasuwie św. Mikołaja.

ZBORÓWEK – gm. Pacanów – pierwotny kościół powstał w 1085 r. z fundacji Władysława Hermana. Patronami byli św. Idzi i św. Mikołaj. Pierwszy zapis o parafii z roku 1326.

Wówczas Zborówek nazywał się Beszowa Biskupia. Obecny kościół pw. św. Idziego powstał w 1459 r. Budowa nowego kościoła wg projektu architekta Stanisława Szpakowskiego w początkach XX w. wykorzystuje najstarszy polski drewniany kościół jako prezbiterium – dobudowano tylko nawę. W roku 1925 kolator kościoła ksiądz Krzysztof Radziwiłł na kościelnym strychu „odkrył” późnogotycki tryptyk z wizerunkiem św. Mikołaja, który do Zborówka trafił prawdopodobnie w 1629 r. z jednej z wawelskich kaplic – obecnie na wyposażeniu kościoła. Leży w pobliżu drogi Kraków – Sandomierz. Drewniany kościół w Zborówku powstał w 1459 r. i jest najstarszym pewnie datowanym drewnianym kościołem w Polsce Starsze są jedynie dwa drewniane kościoły na Pogórzu Dynowskim we wsiach Haczów i Humniska. Jednak ich datowanie nie jest pewne. Ryszard Brykowski omawiając drewniane kościoły Małopolski wyliczył, że było ich ok. 700. Do dziś przetrwały 22 obiekty. W latach 1906-1908 rozebrano szczytową, zachodnią ścianę kościoła wraz z chórem muzycznym i dobudowano nową, dużo większą, murowaną część, którą zaprojektował budowniczy gubernialny Stanisław Szpakowski. Oszalowano wnętrze i podłogę zastąpiono posadzką ceramiczną. Kościół składa się więc z dwóch części: starszej drewnianej i nowszej murowanej. Część drewniana jest konstrukcji zrębowej, konstrukcja jest niewidoczna, gdyż budynek jest oszalowany deskami tak wewnątrz jak i z zewnątrz. Dwuspadowy, kryty gontem dach wspólny dla nawy i prezbiterium. Mimo przebudowy w l. 1906-1908 kościół w Zborówku zachował do dziś swój pierwotny układ przestrzenny i bryłę. Z okresu budowy kościoła przetrwała do dziś: wieżba dachowa, pozorne drewniane sklepienie prezbiterium oraz wiele detali architektonicznych w tym ostrołukowa tęczowa oraz belka tęczowa z napisem fundacyjnym. Drewnianą zakrystię dobudowano w 1826 r.. Wieżyczka z sygnaturką

datowana jest na XVII – XVIII w.. Obecna polichromia pochodzi z r. 1914 (malarz Józef Wittman). Na wspomnianej belce tęczowej znajduje się późnogotycki krucyfiks z 2 poł. XV w., a po bokach dwie, późnogotyckie rzeźby z pocz. XVI w. Przedstawiające Matkę Boską i św. Jana Apostoła. W ołtarzu głównym, w środkowym polu jest obraz św. Idziego, niestety całkowicie przemalowany i trudny do datowania. Po bokach umieszczono skrzydła tryptyku z obrazami późnogotyckimi św. Stanisława i św. Wojciecha w strojach biskupich. Obrazy te w górnej części zdobione są maswerkami. Na rewersach obrazy Najświętszej Marii Panny i Archanioła Gabriela. W górnej części ołtarza stoi we wnęcie rzeźba św. Mikołaja – patrona kościoła, również z tego okresu (późnogotycka ok. 1500). W ołtarzu na lewo od łuku tęczowego późnogotycki krucyfiks z 1 poł. XVI w. oraz niewielki tryptyk z tego okresu. W środkowym polu umieszczono św. Mikołaja z trzema złotymi kulami. W lewym dolnym rogu obrazu widać niewielką, klęczącą postać fundatora – nieznanego nam dziś duchownego herbu Kościeszka. W bocznych skrzydłach obrazy przedstawiające świętych: Grzegorza i Stanisława biskupa oraz NM Pannę i Archanioła Gabriela. Pierwszy kościół powstał w Zborówku prawdopodobnie w XII w.. Parafia połowa XII w. Pierwsza wzmianka o parafii pochodzi z 1326 r. W Zborówku zabytkowy jest również układ przestrzenno -krajobrazowy wsi, XIX wieczny, murowany dwór z pozostałościami parku oraz dwie chałupy (nr 8 i 57)

ZEMBORZYN KOŚCIELNY– kościół pw. św. Mikołaja. Kościół z 1343 r. pw. św. Mikołaja fundacji Dominika Jawona Wojskiego dziedzica Zemborzyna. W starym kościele boczny ołtarz św. Mikołaja. Ołtarz główny Chrystus na Krzyżu, boczny po prawej św. Mikołaja fundacji z 1882 Franciszka i Teresy Jasińskich. Na zasłonie św. Izydor. Po lewej ołtarz Matki Boskiej Ostrobramskiej (Pocieszenia), na zasłonie św. Antoni. Odpust na św. Mikołaja. Obecny ok. 1930 na miejscu drewnianego z 1778 r.

**Opracował: Robert Kulak – przewodnik świętokrzyski PTTK
Koło Przewodników Świętokrzyskich PTTK „Bartek”**

ODZNAKA ŚWIĘTEGO MIKOŁAJA

Święty Mikołaju cenimy Cię poważnie,
na Ziemi Świętokrzyskiej głośna Twa odznaka,
pomagasz rzeszom biednych dyskretnie, odważnie,
już od szóstego wieku kultem świat oplatasz.

Kreślą Cię w ikonografii Wschodu, Zachodu,
Twe relikwie z Miry - w glorii po Europie,
patronie żeglarzy, kupców, wielu zawodów,
a wśród tłumów najmłodszych - do dziś dnia na topie.

Dorośli też wierzą w Twoją wiekową misję,
złota różga wyznacza nakaz zmian na lepsze,
ze Świętym przez niebezpieczeństwa się przeciwiesz,
On na tym ziemskim padole niczym powietrze.

Twego kultu także w Polsce szerokie pole,
kościółów Twego imienia - ile dni w roku,
jesteś dobrym pasterzem, więźniów parasolem,
niejeden chciałby mieć tę odznakę przy boku.

Odwiedzmy wpieryw miejsca kultu w naszym regionie,
do Gdańska, Torunia, Bochni - też niedaleko,
Bari, Fryburg przecież w europejskiej zonie,
a i do Miry w Turcji przedostać się lekko.

Marzy mi się odznaka, chociażby brązowa,
sam się niejednokrotnie w Mikołaja wcielam,
kult Świętego - przewodniku trzeba budować,
więc inicjatywę PTTK - u podzielam.

I będziesz bezpieczny przed plagą myszy, szczurów,
żaden wilk, nawet w Bieszczadach, Tatrach cię nie tknie,
w wyborze prezentów, darów będziesz jak guru,
staniesz się przedłużeniem Świętego sekretnie.

Szczęśliwymi ci, co imię Mikołaj noszą,
na wstępie im punktów do odznaki przybywa,
na pierwszy plan Solec Zdrój, Zborówek się proszą,
legenda Świętego w prosty sposób jak żywa !

Przewodnik Świętokrzyski Stanisław Janusz Komorowski „Roch”, Kielce, 03.01.2015